

Spis treści

Wykaz skrótów	15
Od Autora	19
Rozdział I	
Uwagi wprowadzające	21
1. Rada Europy	21
2. Zakres pracy	22
3. Treść konwencji europejskiej	25
4. Swoboda wypowiedzi w konwencji europejskiej	26
5. Struktura normatywna art. 10	29
6. Zakres zobowiązania	30
7. Zakres uprawnienia – chronione treści	31
8. Zakres uprawnienia – chronione przejawy wypowiedzi	32
9. Istnienie ingerencji	39
10. Trójelementowy test	43
11. Rola orzecznictwa	46
12. Postępowanie przed Trybunałem	49
Rozdział II	
Początki orzecznictwa dotyczącego swobody wypowiedzi	55
1. Wyrok <i>Handyside v. Wielka Brytania</i>	55
1.1. Wprowadzenie	55
1.2. Okoliczności sprawy	56
1.3. Wyrok Trybunału	58
1.3.1. Zasady zidentyfikowane w wyroku	58
1.3.2. Wybór kontrolnego testu – między testem rozsądnoci i niearbitralności a „testem europejskim”	60

1.3.3. Konstrukcja marginesu swobody ocen	63
1.3.4. Zastosowanie zasad – wyrok Trybunału	68
2. Sprawa <i>Sunday Times v. Wielka Brytania</i> (nr 1)	72
2.1. Okoliczności sprawy	72
2.2. Wyrok Trybunału	76
2.2.1. Wprowadzenie	76
2.2.2. Wymóg przewidywalności prawa	76
2.2.3. Wymóg konieczności ingerencji	81
2.2.3.1. Relacja ust. 1 i 2 art. 10	81
2.2.3.2. Zakres krajowego marginesu swobody ocen	84
3. Zakończenie okresu formacyjnego	87

Rozdział III

Swoboda debaty politycznej	92
1. Status i miejsce wypowiedzi politycznej	92
2. Autonomia zasad dotyczących wypowiedzi politycznej	98
3. Rozumienie wypowiedzi politycznej i jej konteksty	101
3.1. Brak definicji w orzecznictwie Trybunału	101
3.2. Ochrona bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej i bezpieczeństwa publicznego	103
3.2.1. Wczesne orzecznictwo	103
3.2.2. Sprawy związane z konfliktem kurdyjskim	105
3.2.2.1. Wyroki <i>Mehdi Zana</i> i <i>Incal</i>	105
3.2.2.2. Wyroki Wielkiej Izby z dnia 8 lipca 1999 r.	109
3.2.3. Spór wokół testu zastosowanego przez Trybunał	116
3.2.4. Ocena testu „wezwania do przemocy” i jego późniejsze użycie	118
4. Naruszenie dobrego imienia lub obraza rządu	128
5. Kontrola i krytyka dotycząca polityków	132
5.1. Przeszłość polityka. Zatarte skazanie	133
5.2. Ujawnienie i użycie wizerunku polityka	134
6. Życie prywatne polityka	139
6.1. Wprowadzenie	139
6.2. Ochrona prywatności polityka w strasburskim orzecznictwie	142
6.3. Ochrona dobrego imienia polityka a granice dopuszczalnej krytyki	148
6.4. Ochrona prywatności w miękkim prawie Rady Europy	151

7. Szczególne konteksty wypowiedzi politycznej	154
7.1. Wypowiedź członka parlamentu	154
7.1.1. Podstawowe zasady	154
7.1.2. Zagadnienia dotyczące immunitetu parlamentarnego ..	156
7.2. Wypowiedź wyborcza	164
8. Swoboda wypowiedzi a art. 16 i 56 konwencji	170
9. Konwencja a krajowe reguły chroniące instytucje polityczne	174
10. Dozwolona ingerencja w wypowiedź polityczną. Podsumowanie ..	177
11. Miękkie prawo Rady Europy	182

Rozdział IV

Swoboda wypowiedzi w sprawach mających publiczne znaczenie	185
1. Standardy związane z wypowiedzią o sprawach mających publiczne znaczenie i z wypowiedzią polityczną	185
2. Zakres pojęcia „wypowiedź o sprawach mających publiczne znaczenie”	187
3. Status prawny uczestników debaty publicznej	199
4. Funkcjonariusze publiczni a debata o sprawach mających publiczne znaczenie	206
4.1. Funkcjonariusz publiczny jako obiekt krytyki	206
4.2. Ochrona funkcjonariusza publicznego – przykłady	211
4.3. Krytyka funkcjonariuszy jako grupy i funkcjonariusza jako jednostki	215
4.4. Funkcjonariusz publiczny jako autor wypowiedzi	219
4.5. Nakaz „konstytucyjnej lojalności” funkcjonariusza publicznego	223
4.6. Zakaz działalności politycznej funkcjonariuszy publicznych	230
4.7. Nakaz lojalności i powściągliwości politycznej a inna wypowiedź mająca publiczne znaczenie	235
4.8. Wypowiedź funkcjonariusza publicznego na temat jego pracodawcy	236
5. Debata o sprawach mających publiczne znaczenie a ujawnianie informacji poufnych	243
5.1. Wprowadzenie	243
5.2. Ujawnianie poufnych informacji przez media	245
6. Debata o historii kraju	254
7. Wypowiedź naukowa	263

Rozdział V	
Twierdzenia i opinie	267
1. Rozróżnienie twierdzeń i opinii. Podstawowa reguła	267
2. Kryterium weryfikujące opinie	269
2.1. Wczesne orzecznictwo	269
2.2. Kryterium dostatecznej podstawy faktycznej	272
2.3. Wskazanie podstawy faktycznej dla opinii	277
3. Status prawny obraźliwej wypowiedzi	281
4. Status prawny apologii	285
5. Kryterium weryfikacji twierdzeń	286
5.1. Zakaz wykazania prawdziwości twierdzeń	286
5.2. Odrzucenie proponowanego środka dowodowego	288
5.3. Nieprawdziwość twierdzeń i zarzutów	293
5.3.1. Wprowadzenie	293
5.3.2. Strasburski standard – sprawa <i>Bladet Tromsø A/S i Stensaas v. Norwegia</i>	296
5.3.3. Treść strasburskiego standardu	301
5.3.3.1. Dobra wiara	302
5.3.3.2. Rzetelność i staranność	305
5.3.3.3. Ilustracje strasburskiego standardu	312
5.3.3.3.1. Wyrok <i>Flux v. Mołdowa</i> (nr 6)	312
5.3.3.3.2. Decyzja <i>Harlanova v. Łotwa</i>	314
5.3.4. Ocena standardu	315
5.3.5. Standardy w miękkim prawie Rady Europy	317
6. Prawdziwość tytułu	320
7. Prawo do cytowania	320
8. Brak ochrony pewnych typów informacji – sprawa <i>Geillustreide Pers n.V. v. Holandia</i>	325
9. Klasyfikowanie wypowiedzi jako twierdzenia lub opinii – sprzeczność zasad	327
Rozdział VI	
Swoboda wypowiedzi a ochrona powagi i bezstronności wymiaru sprawiedliwości	331
1. Zagadnienia wprowadzające. Szerokie rozumienie pojęcia „wymiar sprawiedliwości”	331
2. Sprawa <i>Barfod v. Dania</i> – odmienne spojrzenia Komisji i Trybunału	334
3. Rdzeń obecnego standardu – <i>Prager i Oberschlick v. Austria</i>	338
4. Strasburskie wahania – sprawa <i>De Haes i Gijssels v. Belgia</i>	343
5. Bezstronność wymiaru sprawiedliwości	347
5.1. Sprawa <i>Worm v. Austria</i>	347
5.2. Późniejsze orzecznictwo	353
6. Użycie w wypowiedzi słowa „przestępca”	359
7. Prawnicy a ochrona powagi i bezstronności wymiaru sprawiedliwości	361
7.1. Wprowadzenie	361
7.2. Wypowiedź prawnika podczas wykonywania zawodowych funkcji	363
7.3. Dozwolona ingerencja w wypowiedź prawnika	369
7.3.1. Wypowiedź jako personalna obraza	369
7.3.2. Publiczny charakter wypowiedzi	373
8. Inne orzeczenia dotyczące ochrony powagi i bezstronności wymiaru sprawiedliwości	379
9. Propozycje zmiany strasburskiego standardu	388
10. Miękkie prawo Rady Europy	389
Rozdział VII	
Swoboda wypowiedzi artystycznej	393
1. Milczenie konwencji na temat swobody wypowiedzi artystycznej	393
2. Objęcie wypowiedzi artystycznej ochroną konwencji. Sprawa <i>Müller i inni v. Szwajcaria</i>	395
2.1. Okoliczności sprawy	395
2.2. Treść standardu. Test sposobu wystawienia	396
3. Sprawa <i>Otto-Preminger-Institut v. Austria</i>	399
3.1. Okoliczności sprawy	399
3.2. Test nieobrażania i wartości dzieła	402
4. Sprawa <i>Wingrove v. Wielka Brytania</i>	408
4.1. Akceptacja „selektywnego” prawa o bluźnierstwie i test wspólnego europejskiego standardu	408
4.2. Stosunek do reguł w sprawie bluźnierstwa w miękkim prawie Rady Europy	413
5. Ewolucja linii orzeczniczej	415
6. Próby wyjścia poza dotychczasowy „gorset interpretacyjny”	418
6.1. Między chęcią przełamania linii orzeczniczej a dokonywaniem rozróżnień	418

6.2. Wypowiedź artystyczna jako wypowiedź mająca publiczne znaczenie	424
7. Wypowiedź artystyczna a ochrona dobrego imienia polityka – sprawa <i>Lindon, Otchakovsky-Laurens i July v. Francja</i>	426
8. Ochrona stadium tworzenia dzieła i samego dzieła	429
9. Status „wypowiedzi pornograficznej”	431

Rozdział VIII

Swoboda wypowiedzi komercyjnej	438
1. Wprowadzenie	438
2. Objęcie wypowiedzi komercyjnej ochroną konwencji	440
3. Szczególne konteksty wypowiedzi komercyjnej	447
4. Krytyka strasburskiego podejścia	449
5. „Czysta” wypowiedź komercyjna	456
6. Zakaz reklamowania działalności zawodowej	460
7. Zakaz reklamowania towarów i zakaz publikowania reklam	468

Rozdział IX

Prawo do uzyskania informacji i poglądów	473
1. Wprowadzenie	473
2. Konwencyjne prawo do uzyskania informacji	476
3. Treść prawa do uzyskania informacji – rezolucje i rekomendacje z lat 70. i 80.	477
4. Prawo do uzyskania informacji w strasburskim orzecznictwie	481
4.1. Wczesne orzecznictwo Komisji i Trybunału	481
4.2. Sprawy <i>Leander v. Szwecja</i> i <i>Gaskin v. Wielka Brytania</i>	483
4.3. Konsekwencje wyroków <i>Leander</i> i <i>Gaskin</i>	487
4.4. Wyrok <i>Guerra v. Włochy</i>	491
4.4.1. Próba zmiany linii orzeczniczej przez Komisję	491
4.4.2. Wyrok Trybunału	495
5. Obecny status prawa do informacji	497
6. Media i prawo do uzyskania informacji	498
7. Krytyka strasburskiego standardu	500
8. Prawo do uzyskania informacji jako prawo samodzielne	502
9. Prawo do uzyskania informacji jako prawo towarzyszące	510

Rozdział X

Prawo do odmowy przekazania informacji lub opinii. Ochrona dziennikarskich źródeł informacji

1. Wprowadzenie	514
2. Podstawowe rozróżnienia	516
3. Odmowa ujawnienia informacji	517
4. Ochrona dziennikarskich źródeł informacji	520
4.1. Sprawa <i>Goodwin v. Wielka Brytania</i>	521
4.1.1. Okoliczności sprawy	521
4.1.2. Wyrok Trybunału	523
4.1.3. Zdanie odrębne	529
4.2. Żądanie ujawnienia informatora w celu zapewnienia prawa do rzetelnego procesu	530
4.3. Inne środki prawne niż żądanie ujawnienia informatora	532
4.4. Środki prawne nienaruszające dziennikarskiego przywileju	539
4.5. Podmiotowy zakres dziennikarskiego przywileju	542
4.6. Miękkie prawo Rady Europy	543

Rozdział XI

Swoboda wypowiedzi a art. 17 konwencji

1. Treść i rodowód art. 17	551
2. Wykładnia i stosowanie art. 17	553
3. Artykuł 17 w orzecznictwie Trybunału	560
3.1. „Stary Trybunał”	560
3.2. „Nowy Trybunał”	565
4. Ideologia oparta na prawie muzułmańskim (szariacie) i wartości konwencji	571
5. Konsekwencje art. 17 dla prawa krajowego	575
6. Wypowiedź nawołująca do nienawiści w miękkim prawie Rady Europy	579

Rozdział XII

Pozytywne obowiązki państwa wynikające z art. 10

1. Wprowadzenie	583
2. Wczesne orzecznictwo	585
3. Sprawa <i>Özgür Gündem v. Turcja</i>	586
3.1. Okoliczności faktyczne i wyrok	586
3.2. Pozytywny obowiązek państwa a art. 17 konwencji	592

3.3. Niewykonanie pozytywnego obowiązku – zbieg konwencyjnych roszczeń	594
4. Zastosowanie teorii pozytywnych obowiązków w późniejszym orzecznictwie dotyczącym art. 10	597
4.1. Prawo dostępu do mediów z własnym przekazem	597
4.1.1. Zakaz emitowania reklam politycznych	597
4.1.2. Prawo dostępu do anteny	603
4.1.3. Prawo do odpowiedzi	607
4.2. Zapewnienie swobody wypowiedzi na terenie prywatnej nieruchomości	613
5. Zapewnienie równowagi konwencyjnych praw	621
6. Zakres pozytywnych obowiązków	628
7. Obowiązki negatywne a pozytywne	635

Rozdział XIII

Regulowanie działalności nadawczej	637
1. Specyfika regulacji. Początkowe stanowisko Komisji	637
2. Zmiana wykładni – sprawa <i>Groppera Radio AG i inni v. Szwajcaria</i> ..	640
3. Zakres krajowego marginesu swobody ocen	644
4. Krajowy monopol nadawczy	650
5. Prawo do uzyskania informacji w kontekście działalności nadawczej	655
6. Miękkie prawo Rady Europy dotyczące działalności nadawczej i jej uregulowania	657
6.1. Niezależność publicznego nadawcy	657
6.2. Niezależność instytucji regulujących działalność sektora nadawczego	660
6.3. Pozostałe akty prawne	662
6.4. Praktyczne znaczenie miękkiego prawa	665

Rozdział XIV

Swoboda wypowiedzi a dostęp do służby publicznej	666
1. Wczesne orzecznictwo	666
2. Strasburskie odróżnienia	671
3. „Ważenie praw” w późniejszym orzecznictwie	674

Rozdział XV

Swoboda wypowiedzi w wojsku i policji	678
1. Specyfika służb mundurowych i konwencyjne swobody	678
2. Ku testowi rzeczywistego zagrożenia	681

3. Publiczna krytyka armii	686
3.1. Dostęp z krytycznymi materiałami do jednostki wojskowej	686
3.2. Krytyczne wypowiedzi zawodowych wojskowych	691
4. Depolityzacja służb mundurowych	694
5. „Ekstremistyczne wypowiedzi” a służba w wojsku i policji	700

Rozdział XVI

Ograniczenia swobody wypowiedzi w przypadku zakładów karnych	703
1. Pobyt w zakładzie karnym a konwencyjne prawa	703
2. Sprawa <i>T. v. Wielka Brytania</i> – rdzeń standardu	705
3. Ograniczenia dotyczące sposobu wypowiadania się przez więźnia i dostępu do informacji	708
4. Ograniczenia związane z treścią wypowiedzi i całkowity zakaz dostępu do informacji	711
5. Krytyka warunków pozbawienia wolności	712

Rozdział XVII

Problematyka sankcji prawnych	715
1. Wprowadzenie	715
2. Sankcje karne	716
2.1. Wczesne orzecznictwo. Brak specyfiki sankcji karnych	716
2.2. Akceptacja dla użycia sankcji karnych	717
2.3. Strasburski standard – wyrok <i>Cumpănă i Mazăre v. Rumunia</i> ..	721
2.4. Ku depenalizacji zniesławienia?	723
3. Sankcje cywilne	732
3.1. Środki o charakterze pieniężnym	732
3.1.1. Sprawa <i>Tolstoy Miloslavsky v. Wielka Brytania</i>	732
3.1.1.1. Krajowy wyrok	732
3.1.1.2. Zarzuty stron i wyrok Trybunału	734
3.1.1.3. Zasadniczy i proceduralny aspekt proporcjonalności	736
3.1.2. Sprawa <i>Independent News and Media plc i Independent Newspapers (Ireland) Limited v. Irlandia</i>	738
3.1.2.1. Krajowy wyrok	738
3.1.2.2. Argumenty stron postępowania	741
3.1.2.2.1. Proporcjonalność sankcji	741
3.1.2.2.2. Istnienie proceduralnych zabezpieczeń	743

3.1.2.3. Wyrok Trybunału	746
3.1.2.4. Ocena wyroku	749
3.2. Środki o charakterze niepieniężnym	752
4. Inne sankcje	753
4.1. Sankcje dyscyplinarne	753
4.2. Pozbawienie praw publicznych (obywatelskich) lub pewnych uprawnień publicznych (obywatelskich)	756
4.3. Pozbawienie prawa do wykonywania zawodu dziennikarza	758
4.4. Zakaz nadawania programu (wydawania tytułu prasowego)	759
5. Pozostałe zagadnienia	760

Rozdział XVIII

Zakaz wypowiedzi	763
1. Wprowadzenie	763
2. Ku uznaniu szczególnych cech zakazu	766
3. Celowość zakazu. Ochrona bezpieczeństwa narodowego	773
4. Celowość zakazu. Ochrona praw innych osób	776
5. Zakaz a zróżnicowane typy wypowiedzi	781
6. Wymogi krajowego prawa umożliwiającego zakaz publikacji	785
7. Sankcje za złamanie zakazu	790
8. Przypadki zakazu zgodne z konwencją	792
9. Zakaz jako środek towarzyszący innej sankcji	796

Zakończenie	797
1. Swoboda wypowiedzi i demokratyczne społeczeństwo	797
2. Doktryna krajowego marginesu swobody ocen	800
3. Dwa typy kontroli	802
4. Zmienność marginesu swobody ocen	805
5. Margines swobody ocen jako przejściowe narzędzie	808
6. Co w miejsce doktryny marginesu swobody ocen?	811
7. „Argumentacja z zasad”	813
8. Sytuacjonistyczna perspektywa konwencji	816
9. Strasburskie nowości – doktryna pozytywnych obowiązków państwa i proceduralizacja konwencyjnych praw	819
10. Próba futurologii	821

Bibliografia	823
---------------------------	-----

Orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach dotyczących art. 10 konwencji	845
---	-----